

Домашнє завдання
7 клас

Предмет «Народознавство»
03 15 2025

Цієї суботи, 03.15.2025 ми продовжили вивчення теми «Традиційний одяг українців», над якою ми вже працювали 02.15 та 02.22.2025.

02.22 у нас на уроці була присутня п.Юля Михайлів із елементами власної колекції автентичного одягу. Зокрема ми знайомилися з різного роду матеріалами, з яких виготовляли традиційний одяг, а також з різними видами одягу в різних регіонах України.

03.15 ми подивилися відео, як стебла льону перетворюються на полотно, і СКІЛЬКИ ПРАЦІ та часу!!!! потрібно було, щоб пошити хоч одну сорочку.

Я роздала учням лекцію, а також додаю її сюди. Зверніть увагу, що в ній є посилання на короткі відеоролики з одягом з різних регіонів від проекту «Спадок» https://youtube.com/playlist?list=PL1PP_OaYvIQVFh2w44tvLc82-iwUkQYPq&si=Bw2ozpim0bQfV_vn

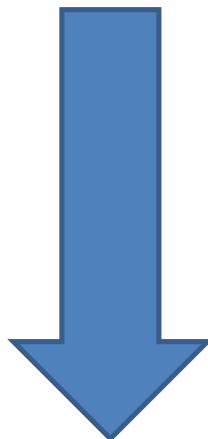
На домашнє завдання прошу прочитати лекцію, переглянути відео з одягом з регіону, звідки походить ваша родина, та ще кількох регіонів на вибір.

Хто не був на уроці, подивіться відео, як ткали льон <https://youtu.be/-zGlbWr9WmY?si=b3Lr8TQjAj4tC3c0>

Письмове завдання написати 10 елементів традиційного жіночого та чоловічого одягу (наприклад: сорочка, запаска, крайка, плахта, штани і т.д.). Дивіться навчальні картки:

<https://quizlet.com/571774003/%D0%A2%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BE%D0%B4%D1%8F%D0%B3-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B2-flash-cards/?i=35fv4p&x=1jqt>

З повагою, вчителька народознавства Оксана Заваденко

Тема: Український традиційний одяг

Український народний одяг формувався під впливом таких факторів:

- Зовнішнє оточення або природні умови, клімат, наявність сировини та матеріалів.
- Рівень достатку, місце проживання (місто чи село), професія (вид діяльності).
- Культурна спадщина, що її ми дістали від своїх предків: творчі здібності та естетичний смак.
- Вплив сусідніх культур.

Перш за все одяг можемо поділити на жіночий та чоловічий. Жіночий одяг зазвичай є більш різноманітним.

Крім того, залежно від призначення поділяємо на верхній – зовнішній (кожух, сердак, кептар тощо) та натільний (сорочка, спідниця, запаска, штани тощо).

Також одяг поділяємо на буденний (на щодень) та святковий (на свята, весілля тощо).

Основним обов'язковим елементом одягу українців (і чоловіків, і жінок) є сорочка.

Жіноча сорочка належить до найстаршої одягу наших предків. Можна припускати, що за княжих часів на Україні-Русі в теплий період року довга сорочка, підперезана поясом, була єдиним одягом жінок і дівчат. За козацьких часів в Україні жіночі сорочки мали приблизно такий самий вигляд, як і сучасні жіночі сорочки Київщини та всього Лівобережжя. Вони були без коміра, лише з вузькою лямівкою по краю зібраного на нитку полотна навколо вирізу для шиї. Такі ж самі жіночі сорочки ми зустрічаємо і на Київщині, на правому березі Дніпра. На іншій території Правобережжя (крім Київщини) крій жіночих сорочок дещо інший; тут жінки шиють сорочки з коміром стоячим або відкладним, а рукава з манжетами та з оборкою на кінцях біля зап'ястків. Обидва типи жіночих сорочок, Лівобережжя, шиються з розрізом посередині грудей. В лівобережній сорочці пазуха (розріз на грудях) часто не вишивається, а в правобережній майже завжди вишита.

У всіх українських жіночих сорочках рукава є широкі і довгі; звичайно ширина рукава дорівнює двом третім довжини. Звичайна довжина українських жіночих сорочок, що носяться з плахтою або запаскою, повинна сягати по "кісточки". Сорочки до спідниці шиються трохи коротші. З-під плахти чи запаски повинен визирати долішній (нижній) вишитий край сорочки, що називається поділ.

Українські жіночі сорочки у всіх місцевостях України діляться ще на два типи: "додільна сорочка", яка шиється з одного шматка полотна і "сорочка з підтичкою" — горішня (верхня) частина сорочки шиється з тонкого полотна, а долішня (нижня) з грубого.

Матеріалом для всіх українських сорочок було біле лляне чи конопляне полотно домашньої роботи або купована біла бавовняна матерія. Білий колір українських сорочок — це найстарша, і найхарактерніша їх особливість.

Другою **особливістю** української сорочки є **вишивка**. За вишиттям жіночі сорочки можна поділити на **три типи**, а саме: **наддніпрянські, галицькі та поліські**. **Наддніпрянський** тип сорочки вишивається червоними і синіми або чорними нитками, а також сірими або білими нитками по білому полотні; характеристичним орнаментом тут є рослинний. **Галицьке** вишиття поширене майже по всьому Поділлі та в мешканців Карпат; характеристичним орнаментом для цього типу є геометричний і багатокольоровий; тут для вишиття вживаються сині, червоні, зелені, жовті та оранжеві кольори ниток. <https://youtu.be/D4olBzxUtuo> **Заліщицький жіночий стрій**

На **Поліссі** жіночі сорочки вишиваються тільки червоною заплочкою простим орнаментом.

Вишивками оздоблюються горішні (верхні) частини рукавів, що називаються “уставками” («вуставками») або “поликами”; вузькою смужкою вишиваються рукава біля зап'ястків (манжети), комір, якщо він є; часом вишивають пазуху, і завжди вишивається долішній край сорочки “поділ”.

Найбільше та найкраще вишиття на сорочках мають дівчата. Молодиці (одружені жінки) вже скромніше вишивають свої сорочки, а старші жінки та бабусі найчастіше задовольняються лише вирізуванням або скромною однокольоровою, здебільшого чорною або синьою, вишивкою на поликах, а пазуха та комір є не вишиті.

Чоловічі сорочки є скромніше вишитими, порівняно з жіночими. У них вишивається пазуха – розріз на грудях, низ рукава (манжети), часом неширока уставка (поперечна смуга на рукавах). Орнаменти переважно геометричні та рослинно-геометричні. Рідко – рослинні. Довжина чоловічих сорочок в різних регіонах відрізнялася. На Лівобережжі та на Поділлі вона прикривала низ спини, а от в Карпатах та Поліссі траплялися і довгі чоловічі сорочки.

Поверх сорочки, на долішню половину тіла, дівчата і жінки колись в Україні одягали в будень до роботи *запаску* або *дергу*, а в свято — *плахту* і *попередницю*, або також *обгортку*; усе це підперізувалося **крайкою** – тканим довгим поясом, який обмотувався багато разів.

<https://youtu.be/HsMtwBKcv0w> - дівочий **народний стрій Ів.-Франківська обл.**

Запаски бувають *двох видів*. Один з них — це чотирикутний шматок вовняної тканини з за-в'язками на верхніх кутах. Такі запаски одягаються по дві зразу: одну спереду, а другу ззаду, але таким способом, що з обох боків, де сходяться краї запасок, трохи видно сорочку. Одна з таких запасок вживається як попередниця до плаhti. *Другий вид* запаски являє собою один суцільний шматок вовняної тканини, що ним обгортається стан навколо, але так, щоб кінці його сходилися спереду. Поверх такої запаски одягають інший шматок тканини — **попередницю**. Запаску і попередницю разом підперінують крайкою, що її кінці у молодиці звисають ззаду, або з лівого боку, а в дівчини завжди спереду. Подібно до цього типу запаски виглядала **плахта**, тільки вона була вдвічі більшою і складалася навпіл і була картатою (в квадратики). Плаhti за козацьких часів виготовляли з шовку, вишиваючи поверху золотими та срібними нитками.

<https://youtu.be/XolBbRkQlXg> - жіночий народний стрій, Полтавщина

Оперезавшись крайкою, дівчата й молодиці підсмикують сорочку догори наскільки, щоб знизу з-під запаски і попередниці видно було *вишитий поділ* сорочки.

Колір запаски буває чорний, синій, червоний, зелений і білий з червоним.

Спідниця – була більш поширеною в містах, довжиною вона була до середини гомілки, і загальний вигляд доповнювався красивими чоботами, які було видно з-під спідниці.

<https://youtu.be/GtC-XHvdZnQ> Жіноче вбрання Донеччина.

Чоловіки носили довгі полотняні *штани* з домотканого полотна, а взимку вовняні. В центральній Україні на свята були поширені шаровари (з часів козаччини).

<https://youtu.be/e77zicqbXf8> традиційне чоловіче вбрання Наддніпрянщина. Підперезувалися чоловіки також **крайками**, а в Карпатах – широкими шкіряними поясами – **чересами**.

З верхнього одягу були поширені безрукавки з хутра овець та кіз, оздоблені вишивкою (**кептарі, лейбики**) – в Карпатах, а в центральній Україні – жіночі **горсети (керсетки)**, пошиті з сукна, бавовни, вовни чи шовку. На холодну погоду – **кожухи** (з овечого хутра) та **сердаки** (з грубого сукна).

Накриття голови. Дівчата не накривали голови, а заплітали красиві коси, часто прикрашали голови квітами, або **вінками** зі стрічками, а в карпатах – **чільцями**. В холодну пору року дівчата носили хустки.

Жінки вив'язували **очіпок (чепець)**, **намітку** або зав'язували голову **хусткою**.

<https://youtu.be/kbkJMmYJfm8> жіноче вбрання Київщина

<https://youtu.be/U3f4V86TnEw> жіноче вбрання Хмельниччина.

Чоловіки носили влітку **капелюхи** – солом'яні або сукняні (кресані), а взимку **смушеві шапки** (з молодого ягнятка).

Взуття. На Поліссі у селах були поширені **личаки (постоли)** – невисоке взуття, плетене з очерету або лози. <https://youtu.be/rb3mIX6Eor4> жіноче вбрання Волинь

В селах на решті території були поширені **постоли** – човникоподібне взуття, зроблене з тонкої шкіри, оздоблене вишивкою та бісером, або тисненням на шкірі.

https://youtu.be/gTNYCX2_qz4 дівоче вбрання Закарпаття

В містах, а в холодну пору року і в селах, чоловіки та жінки переважно носили **чоботи**, жінки також **черевички** (короткі чобітки).

Прикраси. Прикраси носили переважно жінки. Найбільш поширеними були **намисто** з бісеру чи кольорового скла (**силянка**), **коралі** (намисто з натуральних коралів), намисто з глиняних різьблених кульок, кольорові комірці, сплетені із бісеру (гердани), намисто з перламутру (**баламути**) та з перлин (**перли**). Часто намисто оздоблювалося бронзовими хрестиками (з'гарди). Багаті господарі купували своїм дружинам та донькам **дукачі** – срібні підвіски на стрчці, часто зроблені з срібних монет чи орденів. Чим заможнішою була дівчина, тим більше разків намиста вона носила.

Український традиційний одяг

ПЕРЛИНИ НАРОДЖУЮТЬСЯ
ЗІ СКАРБУ РІДНОЇ ЗЕМЛІ

Ніна Геремєєва МБІ РД З ЧЕРНІВЦЬОБІ / Ірина Коваленко МБІ РД З ЖИТОМІРСЬОБІ
Олена Цибулська МБІ РД З ЖИТОМІРСЬОБІ / Марія Галащенко МБІ РД З ВОЛНІСЬОБІ

ДахаБраха український гурт

МУЗЕЙ ІВАНА ГОНЧАРА +20
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР НАРОДНОЇ КУЛЬТУРИ

www.honchar.org.ua

Що впливає на характер одягу народу?

- ❖ Клімат
- ❖ Рівень життя і щоденна робота/зайняття
- ❖ Доступна сировина (available raw materials)
- ❖ Естетичний смак народу
- ❖ Творчі здібності народу
- ❖ Торгівля (trade) та можливість познайомитися із чужими народами.

Традиційний
сільський одяг
України ділимо на
святковий та
буденний.

- Яка різниця між святковим і буденним одягом?
  - Святковий на свята, до церкви, на весілля, на вечорниці, тощо.
  - Буденний, до праці на щодень.
- Як розпізнати різницю між святковим та буденним вбранням?
- Якість полотна
- Кількість прикрас та оздоблення
- Оздоблення та біжутерія

Photo by Bohdan Poshyvailo

Photo by Bohdan Poshyvailo

Матерjali

- ❖ Переважно льон (linen) та конопля (hemp)
- ❖ Вовна (wool): тканина та сукно
- ❖ Овечі чи баранячі шкури з хутром
- ❖ Шкіра (теляча, свинна, рідше кози)
- ❖ Смушок (шкіра ягнятка) (напр. смушева шапка)
- ❖ Шовк (silk), і оксамит (velvet).

В Україні головними матеріалами для виготовлення ниток були:

- ЛЬОН (**Flax/linen**)

- Коноплі (**hemp**)

Волокна коноплі / **hemp**
fiber

- Вовна (**wool**)

Як тчуть серпанкове полотно в Україні
<https://youtu.be/-zGIbWr9WmY>

Ковбиця

Воротило

Ничильниці

Воротило

Ляда з бердом

Поножі

Основа

Ткацький верстат - КРОСНА

ЧОВНИ

К

Переважно з
льону (linen) і
конопель (hemp)
шили **сорочки**

kirushkas.com.ua

- чоловічі та
- жіночі

❖ **Тканий одяг**
крім сорочок
включав, плахти,
запаски,
фартушки, пояси,
крайки та
спідниці та
штани.

**Ткана сорочка, обгортка і
крайка**

СВЯТКОВА ПЛАХТА

обгортка (гобортка)

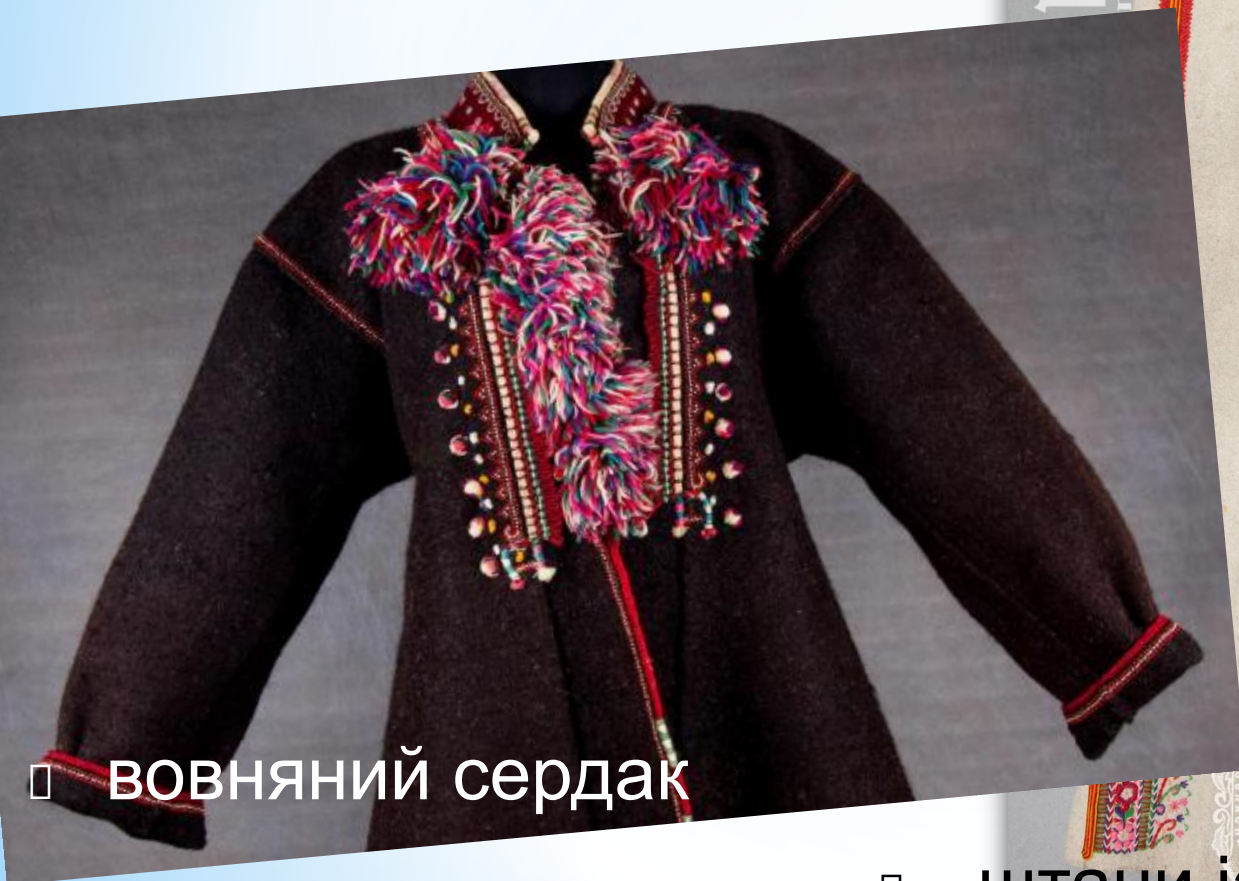
СПІДНИЦЯ

□ Ткана запаска
(фартушок,
попередниця)

❖ Тканина та сукно із вовни

❑ **ВОВНЯНИЙ сердак**

ЕТНОГРАФІЧНА КОЛЕКЦІЯ
КРОВЕЦЬ
krovets.com.ua

❑ **ШТАНИ із вовняного сукна**

Матеріали

- ❖ Кептарі та кожухи переважно із овечих чи баранячих шкур

- ▣ кептар із баранячої шкури

Матеріали

- ❖ Черевики, ремені із шкіри (бичок, або дичина)

□ — гуцульський черес із шкіри;

постоли

Матеріали

- ❖ Шапки часто із смушу (шкіри ягнятка)

- Смушеві зимові шапки. Козацька переважно мала шовковий або оксамитовий шлик

- гуцул

Матеріали

- ❖ Шовк і оксамит, особливо для козацьких та отаманських шароварів, сердаків та шликів на шапки

прикладом натільного одягу чоловіків та жінок є сорочка.

Чоловіча та жіноча сорочки

прикладом верхнього одягу є всі інші види одягу, які вдягали поверх сорочки, зокрема свита

отаманський жупан

свита чоловіча/ сердак

UKRAINIAN
INSTITUTE
of FASHION
HISTORY

UKRAINIAN
INSTITUTE
of FASHION
HISTORY

жіноча юпка

Жіночі камізельки (горсети, керсетки)

кептарі (чоловічі та жіночі хутряні або вовняні безрукавки)

КОЖУХ -
зимовий одяг
українців.
Кожухи шили
з овечих шкір
з хутром
всередину.

на голові чоловіки носили
шапки, сукняні або солом'
яні капелюхи (брилі)

неодружені дівчата носили вінок, заплітали стрічки у волосся, квіти або кутасики

Відлялі
Докраї

одружені жінки
носили хустку,
намітку або очіпок

ткані пояси - крайки - ними
підперезувалися чоловіки та жінки

https://quizlet.com/_9gf3n7?x=1jq&i=35fv4p

навчальні
картки до теми